

«ЖИВА СПАДЩИНА» І ТУРИЗМ: УНІКАЛЬНИЙ СВІТ ГОНЧАРСТВА

*Плисенко Павло Ігорович,
студент 4 курсу спеціальності «Туризм»,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна,
e-mail: plisenkopi@krok.edu.ua*

*Мелько Людмила Федорівна,
к.пед.н., доцент, завідувач кафедри туризму,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ, Україна,
e-mail: ludmilam@krok.edu.ua*

Нематеріальну культурну спадщину (НКС) називають «живою спадщиною», вона передається із покоління в покоління і є унікальним здобутком світової цивілізації.

Серед елементів НКС у культурному середовищі країн і народів світу значне місце займає гончарство і кераміка, це і життєвий побут, мистецтво, та історія багатьох поколінь. Гончарство – це виготовлення посуду та інших предметів (кахель, іграшки, прикраси та ін.) з глини. Кераміка – це вироби із обпаленої глини, а також з різними мінеральними добавками. Термін «кераміка» грецького походження і означає «глина».

У Списках НКС ЮНЕСКО велика кількість елементів – це охорона і збереження гончарних та керамічних виробів, які широко залучаються або можуть бути залучені у туристичну діяльність. Виділимо та проаналізуємо деякі з них (табл.1).

Таблиця 1

Гончарство як елемент нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО

Назва елемента НКС	Країна	Рік включення
Навички виготовлення глиняного посуду в районі Кгатленг Ботсвани	Ботсвана	2012
Майстерність кераміки Хорезу	Румунія	2012
Традиційне майстерність виготовлення чині	Туреччина	2016
Гончарні вміння жінок Сейнана	Туніс	2018
Традиція косівської мальованої кераміки	Україна	2019

Джерело: складено на основі [1]

Навички виготовлення глиняного посуду в районі Кгатленг Ботсвани.

На південному сході Ботсвани практикуються навички виготовлення глиняного посуду. Гончарством займаються жінки, які виготовляють горщики різних форм, стилю, дизайну, що пов'язано з традиціями та

звичаями, релігійними практиками. Горщики широко використовуються у побуті: для приготування їжі, переносу води, зберігання напоїв (наприклад, пива), зберігання продуктів, лікувальних ритуалів та ін. Носіями культури є місцева громада, яка передає навички у сім'ях. Але цей елемент знаходиться під загрозою зникнення у зв'язку з відсутністю мотивації у молоді вчитись гончарству, з конкуренцією масового виробництва іншого посуду. Тому, даний елемент включений у Список НКС, що потребує термінової охорони, у 2012 р. [2]. Популяризації практики може сприяти туризм, створення осередків гончарства на місцевому та державному рівнях, вироблення сувенірної продукції.

Майстерність кераміки Хорезу. Кераміка Хорезу є одним із найпопулярніших гончарних традиційних виробів Румунії. У цьому містечку знаходиться один із найбільших осередків традиційної народної творчості країни. Тут виготовляють червону кераміку. Праця чоловіків та жінок розділена. Чоловіки виготовляють гончарні предмети, використовуючи спеціальну пальцеву техніку, а жінки прикрашають їх традиційними мотивами за допомогою специфічних технік та інструментів, що визначає унікальність цієї кераміки.

Збереження і поширення практики відбувається у родинях, у майстернях, на ярмарках, виставках та фестивалях. Туристи можуть відвідати масові заходи, взяти участь в майстер-класах, купити продукцію, яка дуже широко представлена для продажу. До Репрезентативного списку НКС людства внесено у 2012 р. [3].

Традиційна майстерність виготовлення Чині – традиційної глазурованої плитки та кераміки ручної роботи, яка є унікальним зразком гончарства Туреччини. По всій країні на фасадах традиційної та релігійної архітектури, у будинках, внутрішніх приміщеннях можна побачити оздоблення цієї плиткою. Виготовляється також і побутова кераміка. Є певні особливості підготовки глини, перенесення малюнків на поверхню за допомогою вугільного пилу, малювання вручну контурів візерунків, фарбування в різні кольори, глазурювання та обпалення. В країні сформувалась ціла мережа передачі практики в родинях, майстернях, освітніх закладах різних рівнів. Включено до Репрезентативного списку НКС людства у 2016 р. [4].

Туристи з усього світу можуть познайомитися з унікальною «чині» на екскурсіях, у музеях (наприклад, Музей турецького та ісламського мистецтва у Бурсі, Музей Садберк Ханім у Стамбулі та ін.), купуючи сувенірну продукцію, беручи участь у різноманітних просвітницьких та туристичних заходах.

Гончарні вміння жінок Сейнана – це традиційна практика виготовлення теракотових виробів для побуту у Тунісі (посуд, ляльки, фігурки тварин та ін.). Включено до Репрезентативного списку НКС людства у 2018 р. У гончарстві задіяні жінки, від етапу створення виробів до їх реалізації. Важливо, що популяризації практики сприяє Національне управління ремесел, що

організовує навчальні курси для молодих жінок. Туристи можуть придбати продукцію у її виробників, у т.ч. в селах, на прилеглих дорогах [5].

Традиція косівської мальованої кераміки – це унікальне явище української культури, яка поширена в етнографічному ареалі Гуцульщини, та пов'язана з соціальним та культурним життям гуцулів. Це використання спеціальних технік і виготовлення з місцевої сірої глини посуду, іграшок, обрядових речей, кахлів. Традиційними кольорами є зелений і жовтий, особливістю – є образне оформлення орнаменту. На сьогодні сформована ціла система передачі знань і навичок від покоління до покоління у сімейних та ремісничих майстернях, через неформальну та академічну освіту, через музейну діяльність, майстер-класи. Важлива підтримка популяризації спадщини на місцевому та державному рівнях. Включено до Репрезентативного списку НКС людства у 2019 р. [6].

Косівська мальована кераміка користується надзвичайною популярністю у туристів, чому сприяє насамперед активна діяльність місцевих громад щодо популяризації спадщини, просвітницька діяльність музеїв у Коломиї, Косові, інших музейних закладів, проведення фестивалів, виставок, участь у майстер-класах та ін.

На сьогодні величезною загрозою щодо охорони і збереження НКС є війна. Варто зазначити, що із 57 елементів Національного переліку НКС, 31 елемент було додано до списку у другій половині 2022 р., що пов'язано із нагальною необхідністю збереження спадщини під час війни на території України [7].

Гончарство є унікальним світом різноманітних культур, звичаїв та традицій, а кожний виріб – це втілення знань і вмінь багатьох поколінь. Гончарні вироби користуються популярністю у туристів, тому популяризація кращих зразків світового надбання НКС у туризмі, враховуючи основні принципи сталого розвитку, є прекрасною можливістю для їх збереження та розвитку.

Список використаних джерел:

1. Browse the Lists of Intangible Cultural Heritage and the Register of good safeguarding practices. URL: <https://ich.unesco.org/en/lists>
2. Навички виготовлення глиняного посуду в районі Кгатленг Ботсвани. URL: <https://ich.unesco.org/en/USL/earthenware-pottery-making-skills-in-botswanas-kgatlang-district-00753>
3. Майстерність кераміки Хорезу. URL: <https://ich.unesco.org/en/RL/craftsmanship-of-horezu-ceramics-00610>
4. Традиційна майстерність виготовлення Чуні. URL: <https://ich.unesco.org/en/RL/traditional-craftsmanship-of-ini-making-01058>
5. Гончарні вміння жінок Сейнана. URL: <https://ich.unesco.org/en/RL/pottery-skills-of-the-women-of-sejnane-01406>
6. Традиція косівської мальованої кераміки. URL: <https://ich.unesco.org/en/RL/tradition-of-kosiv-painted-ceramics-01456>
7. Національний перелік нематеріальної культурної спадщини. Міністерство культури та інформаційної політики України: офіц.сайт. URL: <https://mkp.gov.ua/content/nematerialna-kulturna-spadshchina.html>